

ID-DIPARTIMENT GHALL-KURRIKULU,
TAGĦLIM TUL IL-ĦAJJA U IMPJEGABILITÀ
Id-Direttorat għall-Programmi ta' Tagħlim u Assessjar
It-Taqsima tal-Assessjar Edukattiv

L-Ezamijiet Annwali għall-Iskejjel Sekondarji 2022

L-GHAXAR SENA

L-ETIKA

IL-HIN: Siegha

L-Isem:

Il-Klassi:

1	2	3	4	5	TOTALI
15%	15%	20%	20%	30%	100%

1. Veru jew Falz? Immarka l-kaxxa t-tajba.

(15-il marka)

	DIKJARAZZJONI	VERU	FALZ
a.	L-idea ta' Aristotle tal-proporzjon dehebija hi li l-ferħ jigi milli jkollok kwantitajiet kbar ta' deheb.		
b.	Iktar ma persona tkun vulnerabbli, iktar għandha bżonn min jieħu ħsiebha.		
c.	Meta xi ħadd juża lingwaġġ negattiv biex ibaxxi lilu nnifsu, dan huwa sinjal ta' nuqqas ta' rispett lejha innifsu.		
d.	L-Etika li nieħdu hsieb tagħna nfusna hija teorija li tgħid li iktar ma persuna tieħu ħsieb kif tmur fis-suġġett tal-etika, iktar tkun tajba f'ħajjitha.		
e.	L-ibbuljar jagħmel il-ħsara kemm lill-vittma, kif ukoll lill-buli.		

2. Aghzel it-twegiba t-tajba. Twegiba wahda biss hi tajba. (15-il marka)

2.1	Jekk xi hadd qed jigi bbuljat u int taf dwar dan, l-aħjar haġa li tagħmel hi:
i	Tagħtix kas ta' dak li qed jigri u hares in-naħa l-oħra.
ii	Igġieled kontra l-buli inti.
iii	Għid lill-vittma biex tqum fuq tagħha u tiqfilhom jigri x'jigri.
iv	Kellem lil xi hadd li jista' jgħin, anke jekk il-vittma tgħidlek biex ma tkellem lil hadd.

2.2	Eudaemonia:
i	hija l-isem ta' marda fil-pulmun li kienet komuni fil-Greċja ta' żmien Platon.
ii	hi l-idea ta' Aristotile ta' ferħ u kif persuna tiffjorixxi u tilhaq il-milja tagħha permezz tat-tagħlim, xogħol, il-prattika, u l-għixien ta' haġja bil-virtù.
iii	ibbażata fuq it-tagħlim tal-filosfa Hipazja ta' Alessandria.
iv	hi l-idea ta' Aristotile ta' ferħ u kif persuna tiffjorixxi u tilhaq il-milja tagħha permezz tal-pjaċiri sempliċi tal-haġja.

2.3	Il-Proporzjon dehebija:
i	tirreferi għall-ammont medju ta' ferħ li persuna tħoss matul haġjitha.
ii	il-post bejn żewġ imġibiet jew attitudnijiet estremi fejn insibu l-vizzju.
iii	il-post bejn żewġ imġibiet jew attitudnijiet estremi fejn insibu l- virtù.
iv	hija t-tagħlim li jgħid li m'għandekx tagħmel lil haddiehor dak li ma tridx li jagħmlu miegħek.

2.4	Xi nies fis-soċjeta' għandhom bżonn min jieħu ħsiebhom aktar minn oħrajn għaliex huma:
i	bla sinsla.
ii	ma jistħoqqilhomx.
iii	vulnerabbli.
iv	indipendenti.

2.5	Il-bnedmin, l-annimali, l-ambjent naturali, li ma jistgħux jirkellmu għalihom infushom:
i	mistennija jibqgħu b'halqhom magħluq.
ii	nirreferu għalihom b'hala dawk mingħajr vuċi u għandna d-dmir li nitkellmu għalihom meta għandhom bżonn il-protezzjoni.
iii	m'għandhomx drittijiet.
iv	m'għandhomx bżonn ta' protezzjoni għax jistgħu jieħdu hsieb tagħhom infushom.

3. Aqra din is-silta u rrispondi l-mistoqsijiet.

(20 marka)

Creative Commons

Jisimni Kendra, għandi 25 sena u jien studenta tal-universita' ġewwa l-Kalifornja. Hajti matul l-iskola sekondarja kienet miżerja minhabba li kont hoxna. Minhabba f'hekk kont kwieta ħafna u nisthi ħafna, biex hadd ma jikkummenta fuq l-apparenza tiegħi. Il-fatt li kelli wiċċi mimli ponot u kont nilbes nuċċali daqsieq ma kien jgħin xejn għall-istima tiegħi innifsi. Kienu jinkuni ħafna u kienu jgħiduli f'wiċċi li s-subien, speċjalment dawk ħelwin, qatt ma kont se nogħobhom.

Wara din l-esperjenza iddeċidejt li kien wasal iż-żmien li nitlef il-piż. Irnexxieli nitlef 23 kilo u din tejbet l-awtostima tiegħi imma mhux daqs kemm stennejt. Dejjem kont naħseb li n-nies irqaq kienu jistmaw lilhom infushom ħafna. Izda insejt li jien kont għadni hoxna f'moħħi, fejn dik it-tifla misthija li kienet dejjem tibza' li jgħajruha kerha u jgħaddu l-kummenti fuq il-piż tagħha, kienet għadha tgħix go moħħi bħal qabel. Dak li qed nipprova nikseb billi naqsam magħkom l-istorja tiegħi hi biex ngħid lin-nies li forsi għandhom problema ta' piż żejjed u għandhom stima baxxa tagħhom infushom, li l-ferħ mhux biss li timmira li taħdem fuq ġismek, izda li naħdmu fuq il-karattru tagħna wkoll; bħall-mentalita' tagħna u d-drawwiet tajbin tagħna. Irridu niżviluppaw lilna nfusna u nikbru minn ġewwa 'l barra.

Tgħallimt nitkellem dwar il-piż tiegħi fil-beraħ. Jekk nitlef il-piż, se nagħmilha biss għalija nnifsi mhux għall-oħrajn. Issa nista' nħares lejn persuna li tgħajjarni hoxna u ngħidilhom li l-apparenza tiegħi mhux affarihom. Tgħallimt napprezza kull kumpliment li nircievi u meta nħossni f'it bid-dwejjaq inħares lejn il-mera u nirrepeti l-aħħar kumpliment li nkun irċevejt. L-eżerċizzju fiżiku jgħinni ħafna kontra l-istress u biex intejjeb l-awtostima tiegħi għax inħossni li qed nagħmel xi haġa tajba għal saħħti.

(adattata minn Leadersdirect.com)

- a. Fil-qosor spjega xi tfisser li jkollok l-awtostima u għalfejn din xi haġa importanti. (4 marki)

- b. Agħti żewġ eżempji ta' x'tista' tagħmel Kendra biex ittejjeb l-awtostima tagħha. (4 marki)

- c. Meta tirrifletti fuq dawk li bbuljaw lil Kendra minhabba l-piż tagħha, x'tista' tgħid dwar l-awtostima tagħhom? Għalfejn qed jibbuljaw lil Kendra? (4 marki)

- d. Fil-qosor spjega mill-perspettiva ta' Aristotle, x'riedet tfisser Kendra meta qalet "*li l-ferħ mhux biss li timmira li taħdem fuq ġismek, iżda li naħdmu fuq il-karattru tagħna wkoll; bħall-mentalita' tagħna u d-drawwiet tajbin tagħna.*" (8 marki)

4. Aqra din is-silta u rrispondi l-mistoqsijiet.

(20 marka)

Kyoko kellha 19-il sena u kienet studenta Ġappuniża qed tistudja fl-Universita ta' Malta. Waqt li kienet f'pajjiżna bdiet tħossha ħafna waħedha u bdiet tħoss ħafna n-nuqqas tad-dar tagħha l-Ġappun. Għalhekk iddeċidiet tiftaħ kont ma' 'dating app'; applikazzjoni tal-mobile li fuqha kienet qed tittama li tista' titkellem u tiltaqa' ma' nies ġodda li tkun taqbel magħhom biex tagħmel il-ħbieb.

Creative Commons

Wara ftit ħin, bdiet tircievi minn ħafna rgjel li tqabblat magħhom fl-'app', iżda ħassitha l-aktar komda ma' Robert, ta' 24 sena, li kien jidher bħala decenti, attraenti u edukat u wera interess fi Kyoko. Staqsija biex jiltaqqgħu 'l għada filgħaxija u Kyoko kienet ferm eċitata u aċċettat mill-ewwel.

L-għada wasal u Kyoko marret San Ġiljan biex tiltaqa' ma' Robert u wara ftit, ratu ġej iżda kien ma' raġel ieħor. Ħassitha ftit skomda meta rat li kien ma' xi ħadd ieħor. Lanqas kien hemm ħadd iktar fit-triq fejn iltaqqgħu. Meta wasal, Robert fortunatament kien kif penga lilu nnifsu fuq id-'dating app'. Hu spjega kif sieħbu ġie miegħu għal li jista' jkun. Kyoko gabet magħha lil xi ħadd ukoll, għax wara kollox, huwa ta' inqas riskju li ma tmurx waħdek, imma ma' xi ħabiba, meta qed tiltaqa' ma' xi ħadd ġdid minn fuq 'dating app'. Il-ħabib imbagħad ħallihom waħedhom. Kyoko u Robert marru jieklu u marru jixorbu xi ftit u kienu qed jieħdu ħafna gost fil-kumpanija ta' xulxin. Robert imbagħad stieden lil Kyoko biex tmur fl-appartament tiegħu u malajr aċċettat għax kienet qed tiegħu gost u qiegħda tħossha tajba miegħu.

Komplew jixorbu xi ftit meta kienu għandu u hekk kif kienu qed jigu aktar qrib ta' xulxin bdew ikunu intimi. It-tnejn bdew juru interess li jkunu aktar intimi flimkien. Iżda Kyoko ftakret li suppost għandha tuża l-kontraċettivi. Minħabba li ma kellhomx, iddeċidew li kienet idea tajba jekk jieqfu hemm.

(Rakkont fittizju, ibbażat fuq stejjer vera)

- a. Taħseb li meta persuna tkun intima ma' xi ħadd meta tiltaqa' ma' persuna oħra minn 'dating app', hija għall-imħabba jew pjaċir? Agħti raġunijiet għar-risposta tiegħek. (4 marki)

- b. Sib żewġ imġibiet riskjużi li setgħu poġġew lil Kyoko f'sitwazzjoni ta' diffikulta' jew periklu għaliha. (4 marki)

- c. Sib imġieba waħda ta' responsabbilta' li għamlet Kyoko. Agħti raġuni għalfejn din kienet xi haġa responsabbli. (4 marki)

- d. Sib imġieba waħda responsabbli li għamel Robert. Agħti raġuni għalfejn din kienet xi haġa responsabbli. (4 marki)

- e. Hemm xi riskji oħra meta persuna tiltaqa' ma' xi hadd ġdid minn dating app jew media soċjali? Agħti raġuni għar-risposta tiegħek. (4 marki)

5. Ikteb madwar 200 kelma fuq WIEHED minn dawn it-titli.

(30 marka)

1. Iddiskuti kif persuna tista' ssib il-ferħ u s-suċċess skont l-etika ta' Aristotle.
2. Persuni li jirrispettaw lilhom infushom jiehdu ħsieb tagħhom infushom. Iddiskuti din is-sentenza bl-użu ta' kunċetti etiċi u eżempji.

Titlu magħżul:

[illegible]

[illegible]

TMIEM L-EŻAMI